

Zenderonderzoek wilde eenden rond Loenen aan de Vecht

Nadat enkele wilde eenden met GPS-ontvanger waren waargenomen rondom Loenen aan de Vecht, werd ik gevraagd eens wat te vertellen over het eendenonderzoek dat ik uitvoer vanuit de Universiteit Utrecht. Hoewel de resultaten van het onderzoek nog niet gepubliceerd zijn, kan ik wel vast een tipje van de sluier oplichten en daarbij zal ik me focussen op het zenderonderzoek bij Loenen.

Erik Kleyheeg

Doel van het onderzoek

In de winter van 2012/2013 heb ik vlakbij Loenen aan de Vecht 28 wilde eenden uitgerust met een GPS-ontvanger om inzicht te krijgen in lokale vliegbewegingen van deze soort in een zeer waterrijk gebied. Deze informatie heb ik nodig voor het promotieonderzoek dat ik momenteel doe aan de Universiteit Utrecht, waarbij ik me richt op de rol van watervogels bij de verspreiding van plantenzaden en eitjes van ongewervelde waterbeestjes. Door de ruimtelijke bewegingspatronen van wilde eenden in kaart te brengen, kan ik modelleren over welke afstanden zaden en eitjes door eenden worden verspreid en in wat voor habitat ze terecht komen. Naast mijn brede interesse in ecologie ben ik bovendien een enthousiaste vogelaar; dus vind ik het extra bijzonder om een intiem inblikje te kunnen krijgen in het leven van de wilde eend.

Vangplek

Het vangen van de wilde eenden gebeurde op het terrein van Waternet langs de oever van de plas Terra Nova, net ten oosten van Loenen aan de Vecht. Hier stond een zogenaamde 'passieve inzwemkooi', waarin elke dag gevoerd werd. Na een periode waarin de vogels konden wennen aan de kooi en de beschikbaarheid van voedsel, werd de kooi op scherp gezet en kon er gevangen worden. Het succes was wisselend, maar soms zaten er meer dan tien wilde eenden in de kooi. Naarmate het kouder werd, werd het vangen makkelijker en wat ongetwijfeld ook meehielp was het dagelijkse terugkeren van sommige vaste gasten, die zich elke dag opnieuw lieten vangen. Blijkbaar was het voer lekker genoeg! Elke maand werden een paar wilde eenden voorzien van een lichtgewicht GPS-ontvanger, die op de rug werd bevestigd. Zodra de eend werd teruggevangen, werd de GPS-ontvanger verwijderd.

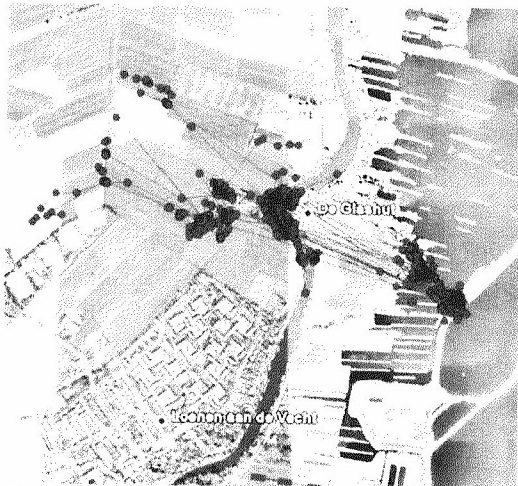
Masterstudent Tara met een gezenderde wilde eend bij Loenen aan de Vecht.

Voor de vogels die niet werden teruggevangen zat er een breekpunt in het tuigje, waardoor de GPS-ontvanger na verloop van tijd er vanzelf af viel. De batterij van de GPS-ontvanger ging normaal gesproken zo'n twee weken mee. Hierdoor kreeg ik van elke eend een mooi herhaald beeld van de dagelijkse bewegingen. Regelmatig zwommen ook andere eendensoorten de kooi in en die werden geringd weer losgelaten. Het betrof voornamelijk kuifeenden. Het hoogtepunt was een mannetje tafeleend, een soort die maar zelden wordt gevangen en geringd.

Bewegingspatroon

De wilde eenden rondom Loenen aan de Vecht lieten een bewegingspatroon zien dat vergelijkbaar is met eenden uit andere plekken in Nederland. De 'home ranges' zijn doorgaans niet groter dan een paar honderd hectare, waarvan maar enkele hectares daadwerkelijk gebruikt worden voor slapen en foerageren. Onder de home range wordt een gebied verstaan waarbinnen een individu zich ophoudt onder normale, dagelijkse omstandigheden. De eenden vliegen zo min mogelijk, meestal maar twee keer per dag, namelijk tussen de slaapplaats en het foerageergebied. Wilde

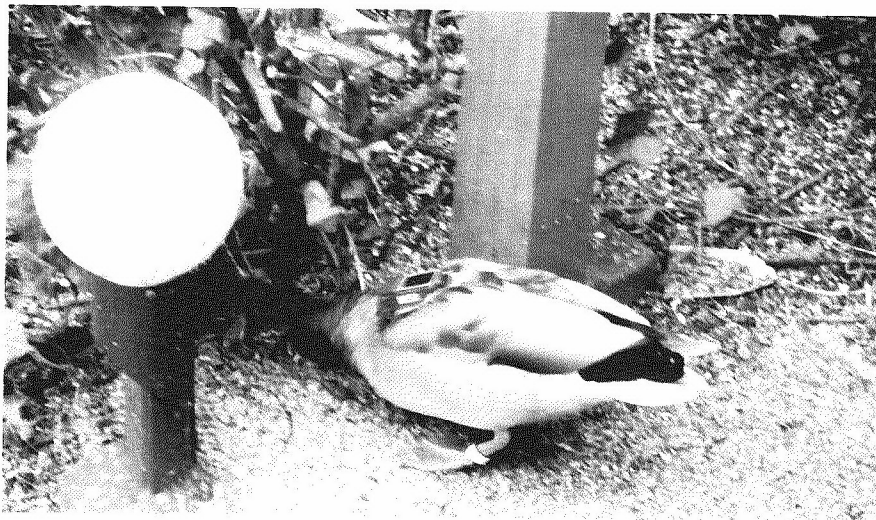
eenden hebben een sterk dag-nachtritme en zijn nachtactief. De hoogste vliegactiviteit zien we daarom binnen een uur na zonsondergang en in het uur voor zonsopkomst. Energie werd ook bespaard door de vliegafstanden te beperken. Een gemiddelde dagelijkse vlucht bleek maar een kilometer lang. Omgerekend zijn wilde eenden dus maar een paar minuten per dag in de lucht. Voor hen is het duidelijk belangrijk dat ze dichtbij de foerageerplekken een rustige, veilige slaapplek hebben. In de omgeving van Loenen aan de Vecht is die slaapplek overduidelijk de Vecht, zo'n 200 tot 500 meter ten noorden van het dorp, waar de eenden steevast dag na dag terugkeren.

Typisch ruimtelijk bewegingspatroon van een wilde eend die overdag slaapt op de Vecht en 's nachts foerageert in de polder of langs de oevers van de plas Terra Nova.

Er zijn grofweg twee typen foerageergebieden te definiëren, namelijk enerzijds de polder en

Egbert van Oort mailde onderstaande foto naar de redactie toen hij hoorde dat er een artikel zou verschijnen over het zenderen van wilde eenden in de waterleidingplas bij Loosdrecht. Een van deze eenden kwam bij hem in de tuin foerageren. Hij maakte een foto van deze gezenderde eend.

anderzijds de oevers van de Loosdrechtse Plassen (met name Terra Nova). In de polder zijn de opgeslagen GPS-posities sterk geclusterd langs sloten, wat suggereert dat de eenden vooral in het water foerageerden en niet zoveel op het land. Toen de sloten dicht vrozen, bleven de meeste eenden ook 's nachts in een groot wak op de Vecht zitten, maar het Amsterdam-Rijnkanaal bleek ook een geschikte plek om de dooi af te wachten. Het is duidelijk dat wilde eenden zich alleen met de voeten in het water veilig voelen.

Door de hierboven beschreven bewegingspatronen te beschrijven met wiskundige modellen, kan ik inzicht krijgen in de verspreidingsprocessen die passief door wilde eenden worden gefaciliteerd. Door dit hele natte gebied te vergelijken met drogere gebieden waar minder natte habitat is, probeer ik te voorspellen hoe het verspreidingsmechanisme verandert bij habitatvernietiging of verdroging van een gebied door klimaatverandering. Dit onderzoek, aangevuld met studies naar het dieet van wilde eenden in verschillende jaargetijden, de overleving van plantzaden in het maagdarmkanaal van wilde eenden en verschillen tussen plantzaden en eendensoorten, vormt een belangrijk onderdeel van mijn proefschrift dat ik in begin 2015 hoop te verdedigen. Ter afsluiting wil ik Waternet graag hartelijk bedanken voor hun medewerking.